

2. Aristoteles:

Af Den nikomachæiske etik

Enhver kunnen og enhver forskning, og ligesådan enhver handling og ethvert valg, menes at være rettet mod noget godt, og af den grund er 'det gode' med rette blevet kaldt 'det, alt stræber imod'.¹ (...)

Da der nu imidlertid er mange handlinger og mange slags kunnen og viden, bliver målene også mange; for lægekunsten er det jo sundhed, for skibsbygningskunsten et skib, for feltherrekunsten sejr, for den økonomiske viden rigdom. Men for så vidt kunnen og viden falder ind under én bestemt evne – således som f.eks. bidselsmageri og de andre hesteudstyrsvirksomheder kommer ind under hestehold, og denne og hin krigshandling under feltherrekunsten, på samme måde som andre virksomheder falder ind under endnu mere omfattende grupper – i samtlige sådanne tilfælde er de mål, som gælder for den højeste kunnen, at foretrække fremfor alle de underordnede mål; det er nemlig for disse måls skyld, de andre bliver forfulgt. Det gør ingen forskel, om virksomhederne selv er handlingernes mål, eller om det er noget andet ved siden af virksomhederne, således som tilfældet er med viden af den slags, vi netop har nævnt.

Såfremt der altså er et mål for vore handlinger, noget, som vi vil for dets egen skyld, mens vi vil alt andet for netop dets skyld, og såfremt vi ikke ønsker alt på grund af noget andet (i så fald går det jo videre i det uendelige, således at vor

stræben er tom og unyttig), er det klart, at dette vil være det gode og det højeste gode. Ville så ikke kundskab til dette være af stor betydning for vort liv? Og ville vi da ikke som bueskytter, der har et mål, bedre kunne træffe det, vi skulle? Hvis det forholder sig således, bør vi prøve, i hvert fald i omrids, at bestemme, hvad selve dette kan være, og hvad slags viden eller evne der har med det at gøre.

Man skulle mene, at det må tilhøre den viden eller evne, som i egentligst forstand og i højeste grad er overordnet. Og netop sådan synes statsvidenskaben at være,² for det er den, som forordner, hvad slags viden der er nødvendig i en stat, og hvad de forskellige mennesker skal lære og hvor meget, og vi ser, at selv de mest ansete evner beherskes af den, f.eks. feltherrens, økonomens og talerens. Da denne viden drager nytte af de øvrige slags viden, og da den endvidere er lovgivende for, hvad man skal gøre, og hvad man skal afholde sig fra, må målet for den omfatte målene for de andre virksomheder, således at dette mål må være det gode for mennesket. For selv om målet er det samme for den enkelte som for staten, synes statens mål i al fald større og mere fuldstændigt, både til at opnå og bevare det; rigtignok er dette mål ønskværdigt også for den enkelte alene, men det er finere og mere guddommeligt for et folk og for stater. Det er altså disse mål, vor forskning stræber mod, siden den har med staten at gøre.

Da nu enhver erkendelse og ethvert valg stræber mod et gode, lad os da, idet vi genoptager vort emne,

udtrykke, hvad det er, som vi siger statslæren er rettet mod, og hvad der er det højeste af alle de goder, som handlinger kan føre til. Om navnet er vel de fleste enige, for både mængden og de åndfulde siger, at det er 'lykken', og de opfatter det at leve vel og det at handle vel som det at være lykkelig, men med hensyn til lykken, hvad den er, derom strides man, og mængden giver ikke de samme forklaringer som de vise. For de første tror, det er noget iøjnefaldende og indlysende, f.eks. behag eller rigdom eller anseelse, men indbyrdes er de uenige, og ofte angiver den samme noget forskelligt: legemlig sundhed, hvis han er syg, rigdom, hvis han er fattig, men i bevidsthed om deres egen uvidenhed beundrer de dem, som siger, at det er noget stort, der er højt hævet over dem. Enkelte troede imidlertid, at der ved siden af disse mange goder er et andet, som er godt i og for sig, og som er årsag til, at alle de andre også er goder.³ At undersøge samtlige opfattelser tjener måske ikke noget formål; det er tilstrækkeligt med dem, som er mest udbredte, og som synes at støtte sig til et argument.(...)

Hvad er lykke?

Men at sige, at lykken er 'det højeste gode', synes måske at være en selvfølgelig, således at en tydeligere udredning af, hvad den er, fremdeles savnes. En sådan kunne måske gives, såfremt man kunne klargøre menneskets opgave eller virke. For på samme måde som for en fløjtespiller og en billedhugger og enhver kunstner og overhovedet for den eller det, som har en virken og

en gerning, det gode og dets vel menes at ligge i denne virken, således skulle man tro, det også er for mennesket, såfremt det da har en bestemt virken eller livsgerning.

Er der da for en snedker og en skomager visse opgaver og gerninger, mens der ingen findes for mennesket? Har det ifølge naturen ingen opgave? Eller skal man sige, at således som øje og hånd og fod og overhovedet hver del synes at have sit hverv, således har mennesket også en bestemt livsgerning ved siden af alle disse? Hvad i al verden kan så dette være? Det at leve synes jo at være fælles endog for planterne, og det er det særegne, vi søger. Lad os derfor se bort fra det liv, som består i ernæring og vækst. Så må vel det, som består i sansning komme næsteften, men det synes også at være fælles for både hest og okse og ethvert levende væsen. Det, som da bliver tilbage, er det handlingsliv, der er knyttet til det, som har fornuft; og det, som har fornuft, har det dels i den forstand, at det *adlyder* fornuften, dels i den forstand, at det *ejer* fornuft og tænker fornuftigt. Men da også dette sidste har to betydninger, må vi sige, at vi mener 'virkeliggjort' eller 'i brug', for dette betragtes som den egentligste betydning. Hvis menneskets opgave er at bruge sjælen i overensstemmelse med fornuften eller i hvert fald ikke uden fornuft, og hvis vi videre siger, at et 'dette et-eller-andet' og et 'dette dygtige et-eller-andet', f.eks. en citharspiller og en dygtig citharspiller, har den samme slags gerning, og uden videre på samme måde i alle tilfælde, idet man til vedkommende virken læg-

ger overlegenhed med hensyn til dygtighed (en citharspillers opgave er jo at spille cithar, en dygtig citharspillers at spille cithar godt) – hvis dette er sådan, bliver det menneskelige gode: 'sjælens brug eller virken i overensstemmelse med dygtighed eller dyd, og hvis der er flere dyder, i overensstemmelse med den bedste og mest fuldstændige'.

Men vi må også sige 'i et fuldt liv'. For én svale gør ingen sommer, og heller ikke én dag, og ligesådan gør én dag eller en kort tid heller ikke mennesket lyksalig og lykkelig.

Lykken er altså det bedste og ædleste og mest behagelige og disse er ikke adskilt som i indskriften i Delos:

*Ædlest er det som mest er retfærdigt,
sundheden mest ønskværdigt;
behageligst dog den lykke at vinde
sin kærligheds genstand.*

Alle disse tilstande tilkommer nemlig de bedste virksomheder, og disse, eller én af dem, nemlig den bedste, er det vi kalder lykke.

Alligevel viser det sig, at den uden også behøver de ydre goder, som vi har sagt, for det er umuligt, eller ikke let, at gøre gode gerninger uden midler. Mange gerninger kan nemlig kun gøres ved hjælp af redskaber – ved hjælp af venner og rigdom og politisk magt, og der er enkelte ting som, hvis de mangler, tager glansen af lykken, f.eks. ædel byrd, gode børn, godt udseende. For den, som af udseende er meget lidt pæn eller er af ringe herkomst eller er ensom og barnløs, er vel ikke meget lykkelig, og måske endnu mindre, hvis hans børn eller venner var

helt igennem onde, eller nok gode, men døde. Som sagt synes lykken at have behov for den slags held i tilgift, og derfor sætter enkelte medgang eller held på lige linje med lykke, mens andre sætter den sammen med dyd.

[...]

Noter

1) En grundforestilling hos Aristoteles (og overhovedet i græsk tænkning) er ideen om, at alt er til med henblik på at opfylde et bestemt formål (gr.: *telos*). At forstå (definere), hvad en ting er, er altså det samme som at bestemme, hvad formålet med den (dens *telos*) er. Det medfører, at bestemmelsen af en tings væsen og en tings værdi ikke kan skilles ad: En tings værdi afhænger af, i hvor høj grad den realiserer sit formål. (En kniv kan bestemmes som »et redskab til at skære med«, en god kniv som en kniv, der i højest mulig grad opfylder dette formål). Således er »det gode det, alt stræber imod«. Dette *teleologiske princip* gælder universelt, altså både for naturen og den materielle verdens ting og på de menneskelige handlingers og virksomheders område.

2) Aristoteles definerer i sin »Statslære« mennesket som et »politisk dyr« (*zoon politikon*), dvs. et væsen, hvis særlige kendetegn er, at det udvikler og indgår i samfund, som styres af love. I denne *politiske* aktivitet mere end i nogen anden virksomhed udfolder mennesket sit særlige væsen, sin menneskelighed. En skabning, der ikke lever i samfund, er iflg. Aristoteles ikke et menneske, men enten et dyr, en gud eller et uhyre (Jvf. *kykloperne* i Odysseen).

3) Der hentydes til Platon og hans skole.